

Jordi Canal i Artigas i Àlex Martín Escribà. *La Cua de Palla: retrat en groc i negre*. Barcelona: Alrevés, 2011, 431 pp.

DÍDAC PUJOL
Universitat Pompeu Fabra

El llibre que ens ocupa estudia «La Cua de Palla», una col·lecció de traduccions de novel·la criminal europea i nord-americana que Edicions 62 va publicar, amb diverses intermitències, entre 1963 i 2009. Amb una trajectòria tan dilatada, la col·lecció és prou important perquè se li dediqui tot un llibre. Els autors són autèntics especialistes i apassionats del gènere negre: Jordi Canal dirigeix la Biblioteca la Bòbila de l'Hospitalet, primera biblioteca pública catalana dedicada a aquest gènere, i Àlex Martín és coautor, amb Adolf Piquer, de *Catalana i criminal: la novel·la detectivesca del segle XX* (Palma: Documenta Balear, 2006). No crec que hi hagi en aquest país ningú més preparat que ells per fer una història de la col·lecció de l'envergadura que té el llibre: més de 400 pàgines. Ens trobem, efectivament, davant d'una obra ambiciosa, molt completa i que aborda la col·lecció des de perspectives múltiples, que es van desgranant al llarg de diversos apartats que resumim a continuació.

Una part important del llibre (les primeres 100 pàgines) està dedicada a historiar la col·lecció: es delimiten i es valoren les diferents etapes, s'analitza el paper dels diversos directors (i de la seva absència) en l'orientació de la col·lecció, se situa «La Cua de Palla» dins el context editorial català i espanyol i s'expliquen les causes dels alts i baixos quantitius, qualitius i comercials que va tenir la col·lecció. A grans trets, per als autors, l'època d'esplendor de «La Cua de Palla» comprèn dues èpoques: la de «La Cua de Palla» pròpiament dita, que va del 1963 al 1970 i que va dirigir Manuel de Pedrolo; i la de «Seleccions de la Cua de Palla», que va del 1981 al 1996 i que va dirigir majoritàriament Xavier Coma, que va deixar de publicar novel·les europees i es va centrar en les nord-americanes. «La Cua de Palla» publica 71 volums, mentre que «Seleccions de la Cua de Palla» en publica 164, 44 dels quals (aquesta dada no l'especifiquen els autors) són reedicions de l'anterior «La Cua de Palla».¹ La decadència, segons els autors, arriba amb els intents fallits de resurrecció de la col·lecció: «El Cangur/Cua de Palla» (1996–1997, 8 volums), «La Nova Cua de Palla» (2006, 2 volums) i «labutxaca/Cua de Palla» (2009, 4 volums). En total, són 249 volums (199 títols diferents) publicats al llarg de gairebé cinquanta anys.

Després d'historiar la col·lecció, els autors dediquen una cinquantena de pàgines a diversos aspectes que són complementaris però que acaben d'arrodonir el llibre. En primer lloc, hi

¹ S'hauria agraït que els autors especifiquessin en apèndix quins títols són traduccions fetes de nou i quins són reedicions. Sigui com sigui, aquesta informació es pot deduir creuant les dades que proporcionen els autors en un dels apèndixs, o bé es pot obtenir directament consultant un article que he publicat jo mateix: vegeu l'apèndix de Dídac Pujol, «A Catalan series of crime fiction: 'La Cua de Palla' and its sequels (1963–2009)». *Journal of Catalan Studies*, núm. 14 (2011), pp. 171–198. Article disponible a <http://www.anglo-catalan.org/jocs/14/Articles%20&%20Reviews/Versio%20pdf/10%20Pujol.pdf>.

ha una secció que estudia la situació de la llengua catalana als anys seixanta; s'hi apunta un tema molt interessant i poc explorat: l'ús i l'evolució del model de llengua que van utilitzar (i a vegades inventar) els traductors. Després d'això, es dedica una secció, molt innovadora, als diferents dissenys de les cobertes i a la publicitat que es va fer de la col·lecció. Es fa, també, un repàs de les adaptacions cinematogràfiques de les novel·les publicades, i finalment es dedica un apartat a l'adaptació fílmica castellana (*El poder del deseo*, 1975) d'una novel·la de Manuel de Pedrolo publicada a «La Cua de Palla» (*Joc brut*, 1965).

La resta del llibre (unes 250 pàgines) està format per una sèrie d'apèndixs utilíssims, darrere dels quals hi ha moltíssima feina. Destaquen un índex onomàstic (essencial en una obra com aquesta, i malauradament poc habitual en llibres acadèmics catalans); la cronologia de les obres originals i de les adaptacions cinematogràfiques; les fitxes fílmiques completes de les adaptacions fetes a partir de les novel·les originals; la reproducció (en els colors típics de la col·lecció: groc i negre) de les portades dels diferents títols; i, finalment, les fitxes bibliogràfiques completes (inclosos el títol original i la filmografia) de cada volum publicat. En aquestes fitxes bibliogràfiques només hi he detectat un error d'importància: a la p. 398, es diu que Chester Himes és autor de *Back to Africa*, quan en realitat l'original del títol traduït a «Seleccions de la Cua de Palla» (*Cotó a Harlem*) és *Cotton Comes to Harlem* (obra que, per cert, és de 1965, i no pas de 1964).

A continuació enumeraré els dos punts febles que, a parer meu, té el llibre. En primer lloc, tot i que s'expliquen alguns termes tècnics com «novel·la negra» (p. 85) o el gallicisme *polar* (p. 80), no es defineixen altres termes com l'anglicisme *hard-boiled* (p. 36), ni tampoc s'explica la diferència entre «novel·la negra» i «novel·la policíaca» (oposició que ocorre a les pp. 79 i 89). I en segon lloc, caldria que el llibre hagués estat revisat per un corrector, o per un corrector més competent. Per no cansar el lector, dono tres incorreccions, d'entre les diverses que el lector trobarà al llarg del llibre: 1) «es va convertir en poc temps en una col·lecció puntera a tot Espanya» (el castellanisme «puntera» s'hauria d'haver substituït per «de primer rengle» o «de primera fila»); 2) «Arrel d'aquest article» (p. 87; ús impropï del mot «arrel», que caldria substituir per «arran»); i 3) «L'any 1963, els fundadors d'Edicions 62, Max Cahner i Ramon Bastardes[,] decidiren iniciar l'aventura de crear la col·lecció "La Cua de Palla"» (p. 29; mala puntuació, força habitual al llarg del llibre: si no s'hi posa la coma que he afegit entre claudàtors, el significat de la frase varia totalment i despista en gran manera el lector no entès).

Malgrat els punts febles esmentats en el paràgraf anterior (fàcilment esmenables en una reedició), el llibre és d'una altíssima qualitat, i els autors i l'editor mereixen les més càlides felicitacions. Els punts més forts del volum són quatre. En primer lloc, l'ampli ventall d'aspectes que s'hi tracten, des dels més previsibles (història de la col·lecció) fins als més originals (connexions cinematogràfiques i estudi de les portades de la col·lecció). En segon lloc, la contextualització de la col·lecció en els àmbits editorials català i espanyol (especialment a les pp. 57–70 i 101–109). En tercer lloc, l'explicació de les causes de l'auge i la davallada de «La Cua de Palla», «Seleccions de la Cua de Palla» i les altres seqüeles (causes sociològiques, editorials i, en una primera etapa, causes relacionades amb la manca de

públic lector en català). I, en quart lloc, l'enorme documentació de què fan ús els autors, que han buidat (suposo que al llarg d'anys d'apassionada recopilació) un munt de publicacions periòdiques de les diferents èpoques tractades, que s'han cartejat amb escriptors com Manuel de Pedrolo i que s'han entrevistat amb especialistes com Xavier Coma, les quals coses els han proporcionat accés directe al pensament de molts dels agents implicats i els han permès abordar amb molt de detall els temes tractats i explicar amb gran precisió les causes de l'existència i de l'evolució de la col·lecció en les seves diverses etapes.

El conjunt del llibre, doncs, és d'una gran solidesa, i té la virtut de ser amè i variat, de manera que de ben segur interessarà tant professionals de diferents àmbits com lectors curiosos, des d'aficionats al gènere negre (lectors o cinèfils) fins a nostàlgics de la col·lecció, passant per editors, escriptors, dissenyadors, historiadors de la literatura i del gènere criminal o estudiosos de la traducció i de la recepció literària. En resum: es tracta d'una obra absolutament imprescindible per a qui vulgui conèixer a fons la història de «La Cua de Palla», i un punt de partida també essencial per a qui desitgi fer noves aportacions en aspectes com el disseny de les portades, les tècniques publicitàries d'Edicions 62 o les maneres de traduir uns originals amb unes característiques estilístiques ben peculiars.